

МУАЛЛИМ ХАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИҲ

Илимий-методикалық журнал

2023

1/1-сан

*Ўзбекистан Республикасы Министрлер Кабинети жанындагы
Жоғарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының
25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды*

*Қарақалпақстан Баспа сөз хам хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды.
№01-044-санлы ғуўалық берилген.*

Нөкис

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Asanova U. S. Tálimde xabar texnologiyalar páninde talabalardıń óz betinshe jumslarin shólkemlestirivdiń ózine tán ózgeshelikleri	148
Isaqov J. A. Grafik ta'lim samaradorligini oshirishda yagona grafikaviy tartibning ta'limiy imkoniyatlari	152
Isaqov J. A. Umumiy o'rta ta'lim tizimida o'qitiladigan o'quv fanlarida qo'llaniladigan grafik tasvir turlari	157
Polotov K. K. To'g'ri chiziq va tekislikning perpendikulyarligi va ikki tekislikning o'zaro perpendikulyarligi	162
Тургунбаев Р. М., Алламбергенов И. Х., Аллаберганов Б. И. Бўлғуси математика ўқитувчиларининг назарий тафаккурини шаллантиришда ўқув тезаурусидан фойдаланиш	167
Azatova S. N. Tenglamalarni yechishga o'rgatishda o'quvchilarda tartibga solish universal o'quv harakatlarini shakllantirish haqida	173

БАСЛАЎҲИ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТӨРБИЯ

Shanasirova Z. Y. Maktabgacha yoshdagi bolalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash hamda nutqini rivojlantirish yo'llari	179
Xurvaliyeva T. L. Maktabgacha ta'limda art-texnologiyalardan foydalanish	185
Abdullayev A. A. Tabaqalashtirish asosida jismoniy tarbiya darslarini tashkil etish mexanizmlari	189
Teshabayeva Z. S. Bolalar rivojlanishida ijtimoiy institutlarning ro'li	194
Nosirova R. X. Maktabgacha ta'lim tashkilotining oila, maktab va mahalla bilan hamkorligining klasterli yondashuvlari	198
Xidoyatova N. A. Maktabgacha ta'limda qo'llaniladigan o'yinlar va ularni tashkil etish metodikasi	204
Karimjonova D. A. Maktabgacha ta'lim muassasalarda tarbiyalanuvchilarni ijodkorligini rivojlantirishning interaktiv metodlari	208
Tursunboyeva M. D. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "ilm fan va tabiat" markazida bolalarni tabiat bilan tanishtirish shakllari	213
Abdijaborova S. Q. Milliy harakatli o'yinlar vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarini ahloqiy tarbiyalash	218
Soatov E. M. Harakatli o'yinlar klasteri sharoitida amaliy ko'nikmalarni shakllantirish jihatlari	222
Abdijaborova S. Q. Boshlang'ich sinf o'quvchilari harakat faoliyatini jismoniy vositalar orqali shakllantirish muammolari	227
Ismanova M. A. Maktabgacha yoshdagi bolalarda atrof- muhit va uning muammolari	231
Atabekov F. O. Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar jismoniy tarbiyasi	237
Buriyeva A. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "ilk qadam davlat dasturi" asosida o'yinlar orqali bolalarning qobiliyatlarini rivojlantirish	241
Pesova L. A. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyachining tutgan o'rni	244
Abduraximov D. D. Bolalarning muvozanat qobiliyatini shakllantirishda maxsus jismoniy mashqlar komplekslaridan foydalanish	248
Azamatova D. Sh. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida markazlar faoliyatini tashkil etishda steam texnologiyasini qo'llashning ahamiyati	252
Xodjaxonova K. X. Maktabgacha yoshdagi bolalarda tasviriy savodxonlik elementlarini shakllantirish muammolari	257
Pesova L. A. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni tabiat bilan tanishtirish	261
Abdullayeva L. U. Bo'lajak tarbiyachilarda akmeologik yondashuv asosida ta'lim jarayonini tashkil etish texnologiyalarini takomillashtirish	267

Abdullayeva F. Sh. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida kichik guruh bolalarida ijtimoiy-hissiy ko'nikmalarni shakllantirishda oila va maktabgacha ta'lim tashkilotining vazifalari	272
Izbosarova Z. A. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish tizimni takomillashtirishning shart-sharoitlari	277
Муталова Д. А. Педагогические возможности образовательного кластера в процессе дошкольного образования	284
Марипова Н. Х. Подготовка будущих педагогов воспитателей к экспериментальной деятельности в инновационной среде	287
Насырова З. Х. Грамматический строй речи у детей дошкольного возраста	292
Nurmanova N. K. Improving integrative modular teaching of future primary school teachers in modern conditions	296

ФИЗИКАЛЫҚ ТӘРБИЯ ХӘМ СПОРТ

Maxmudov B. A. Jismoniy madaniyat mutaxassislarini tayyorlash jarayonida referat va mustaqil ta'lim ishlarining mazmuni va mohiyati	305
Abdullayev A. A. Boshlang'ich sinf jismoniy tarbiya darslarida innovatsion ta'lim texnologiyalarini qo'llash xususiyatlari	310
G'anixo'jayev A. Sh. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining uzluksiz pedagogik amaliyotini tashkil etish muammosi holatini tahlili	313
Matmurodov A. K. Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil etishda tibbiy pedagogik nazoratning o'rni va ahamiyati	317
Sanakulova A. R. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining uzluksiz pedagogik amaliyotini tashkil etish muammosi holatini tahlili	320
Jo'raboyev A. B. Jismoniy tarbiya jarayonida harakatli o'yinlardan foydalanish mexanizmini takomillashtirish	324
Karimov A. K. Gandbol darvozabonining mashg'ulotlarini optimallashtirish	327
Madaminova M. B., Bekmanova H. Sh. O'rta maktab yoshidagi o'quvchilarining jismoniy tayyorgarligi va uni baholashning umumiy asoslari	332
Karimboyev O. Q., Jammatov J. Sh. Gandbolchilarda kuch qobiliyatlarini takomillashtirish	337
Saparboyev O' R., Salayev T. K. Yosh gandbolchilarni tayyorlashda harakatli o'yinlar	344
Yuldashev N. Q. Jismoniy tarbiyning shaxs xususiyatlari va sifatlarini shakllanishiga ta'siri	350
Ikramov I. M. Jismoniy madaniyatning shaxs hayotidagi o'rni	355
Yuldashev N. Q. O'z-o'zini baholash tizimida jismoniy tarbiya o'qituvchisining faolligi	360
Hayitmurodova N. A. Jismoniy tarbiya bo'yicha integratsiya amaliyotlarini tizimli ko'rib chiqish	364
Shaalimov M. A. Jismoniy tarbiyning shaxs xususiyatlari va sifatlarini shakllanishiga ta'siri	369
Kuchkarov U. L. Jismoniy mashg'ulotlarni tashkil qilish shakillari	374
Muxamedjanov Sh. M. Jismoniy tarbiyaning jamiyatimiz hayotidagi o'rni	379
Kuchkarov U. L. Jismoniy tarbiyaning bola rivojlanishiga ta'siri	384
Ortiqov B. B. Yuqori malakali voleybolchilarni musobaqa oldi tayyorgarlik yo'llari	389
Soatov E. M. Talabalarda kurash sporti bo'yicha amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish	392
Davurbayeva M. J. Gimnastika darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining funksional tayyorgarligini rivojlantirish yo'llari	397
Mamadiyev Y. U. Basketbol to'pini uzatish texnikasini takomillashtirish	402
Исламов И. З. Современный урок физической культуры. каким он должен быть?	410
Рахимкулов К. Д. Влияние физической культуры на сохранение и укрепление здоровья обучающихся студентов	414
Икромов И. М. Формирование здоровьесберегающих компетенций у студентов на занятиях физической культурой	419
Рахимкулов К. Д. Физическое воспитание дошкольников как основа здоровья современного общества	423
Набижанов Ш. М. Роль физической культуры и спорта в духовном воспитании личности	428
Рахматова Н. А. Художественная гимнастика в физическом развитии дошкольника	432

JISMONIY TARBIYA JARAYONIDA HARAKATLI O'YINLARDAN FOYDALANISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH

Jo'raboyev A. B.

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Bolalar sporti kafedrası katta o'qituvchisi*

Tayanch so'zlar: jismoniy tarbiya, harakatli o'yinlar, gender xususiyat, mexanizm, o'quvchi, pedagogik jarayon, ta'lim, tarbiya, boshlang'ich sinf.

Ключевые слова: физическая культура, подвижные игры, пол, механизм, студент, педагогический процесс, образование, воспитание, начальная школа.

Key words: physical culture, action games, gender, mechanism, student, pedagogical process, education, upbringing, elementary school.

Jamiyat rivojlanishining hozirgi bosqichida barkamol insonni tarbiyalash eng asosiy, kechiktirib bo'lmaydigan muhim vazifalardan biridir. Prezidentimiz SH.Mirziyoyevning 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasining rivojlantirishning harakatlar strategiyasi 4.4. bandida o'quvchilarni jismoniy rivojlanishi borasida qator asosili fikrlar keltirilgan[1]. Shu jihatdan olganda, mamlakatimizda sog'lom avlod dasturi harakatining keng tus olgani, ta'lim-tarbiya tizimining tubdan isloh etilayotgani ham ana shu ulug'vor vazifani amalga oshirish yo'lidagi muhim qadamlardandir.

Huquqiy demokratik davlatimiz, ochiq fuqarolik jamiyatining eng ustuvor yo'nalishlaridan biri sanalmish ta'lim sohasida olib borilayotgan islohotlarning asosiy maqsadi, bu jarayonning sifati va samaradorligini oshirishga karatilgan tadbirlar majmuasidan iborat. Shu boisdan, mamlakatimizda yosh avlodning tarbiyasiga, sog'ligiga alohida e'tibor qaratila boshlandi. Prezidentimiz tomonidan 5 ta tashabbusni ilgari surilishi o'quvchilarning bo'sh vaqtlarini mazmunli o'tkazish va foydali mashg'ulotlar bilan ta'minlash, yoshlarning jismoniy kamoloti masalasiga alohida e'tibor qaratilgan.

Kuzatish va tajribalarning tahlillari shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun jismoniy tarbiya yosh avlodni taraqqiy ettirishda muhim vosita hisoblanadi[2]. Tana a'zolarining mo'tadil faoliyati uchun harakat juda zaruriydir. Buyuk hakim, mutafakkir Abu Ali ibn Sino: «Badan tarbiya-

sog'liqni saqlashda ulug'vor usuldir» - deydi, bu fikr xalq pedagogikasidagi: «Kimki qilsa harakat-sog'ligida bo'lar barakat» degan naqlni eslatadi.

Jismoniy tarbiyaga e'tiborni kuchayganligini umumiy o'rta ta'lim maktab o'quvchilari o'rtasida «Umid nihollari» sport musobaqalarining tashkil etilganligi va muntazam o'tkazilib kelinayotganligida, yoki sportning ko'plab turlari bo'yicha O'zbekistondan Olimpiada va jahon chempionlari yetishib chiqib, mamlakatimiz dovrug'ini butun dunyoga tarannum etishida ham ko'rish mumkin. Bundan tashqari barcha maktablarda, mahallalarda ham turli sport musobaqalari tashkil etilmoqda, ayrim oilaviy musobaqalar ham o'tkazish yo'lga qo'yilib borilmoqda.

Jismoniy tarbiya-bu sof sport musobaqalaridan iborat bo'lgan soha emas. Bu tarbiya orqali bolalarda ko'plab axloqiy-irodaviy xislatlar tarkib toptiriladi. Mashqlarni bajarish davomida bolalarda iroda, tezlik, chaqqonlik, chidamlilik tarbiyalanadi, ularning sog'ligi mustahkamlanadi, ish qobiliyatlari, aqliy faolligi oshiriladi, jasurlik, halollik, qat'iylik, mustaqillik kabi axloqiy xulq meyorlari tarkib topadi, yetuklik sari qadam tashlanadi[3]

Maktab o'quvchilarida axloqiy fazilatlarni harakatli o'yinlar orqali shakllantirish jamiyatimizdagi madaniy-ma'rifiy sohalarda ilgari bosilgan qadam bo'lib hisoblanadi.

Milliy tavsifga ega bo'lgan jismoniy mashqlar, sport va harakatli o'yinlarning xilma-xilligi ularni o'quv-tarbiya jarayonining juda ko'p sohalarida qo'llash imkonini beradi. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga jismoniy tarbiya darslarida harakatli o'yinlardan foydalanishning maqsadi har tomonlama yetuk: chiniquqan, sof fikrli, mard, sabotli, qat'iyatli, kelajakda Vatanni himoya qila oladigan shaxslarni kamol toptirishdan iborat. Shu nuqtai nazardan, umumiy o'rta ta'lim maktablarining boshlang'ich sinflarida harakatli o'yinlardan foydalanishning didaktik asoslarini yaratish ta'lim-tarbiya mazmunini yangilash va boyitish mavzui doirasida muhim ahamiyat kasb etadi, xususan, jismoniy tarbiya darslarida xalq pedagogikasida keng talqin qilingan milliy harakatli o'yinlardan foydalanish masalalarining bugungi kunda salmoqli ahamiyatga ega bo'lib borishi qonuniy va zaruriy bo'lib, uning dolzarbligi quyidagilar bilan izohlanadi:

- birinchidan, ijtimoiy hayotimizning barcha sohalaridagi singari ta'lim tizimining barcha bosqichlarida, jumladan, umumiy o'rta ta'lim maktablarining boshlang'ich sinflarida o'quvchilarga zamon talablari va jahon andozalari asosida jismoniy sifatlarni shakllantirish bilan birga, ularda yuksak ma'naviy madaniyat, axloq va ma'rifat fazilatlarini singdirish va tarbiyalash muammolarining yechimini davr taqozo etishi;

- ikkinchidan, jismoniy va ruhiy jihatdan sogʻlom, Vatan sarhadlarini himoya qilish uchun jismonan chiniqqan, fidoyi insonni tarbiyalash, taʼlim va maorif tizimini takomillashtirish, milliy istiqlol gʻoyasi asosida maʼnaviy va ruhiy jihatdan yangi avlodni voyaga yetkazishga ijtimoiy zarurat tugʻilishi;
- uchinchidan, milliy maʼnaviyatimizni tiklash borasida olib borilgan, davom etayotgan ishlar, xalq taʼlimining tubdan isloh qilinayotgani jamiyatimizda har tomonlama barkamol, sogʻlom avlod tarbiyasiga keng eʼtibor qaratilishini kuchayishi;
- toʻrtinchidan, taʼlim jarayonida qoʻllaniladigan harakatli oʻyinlarning oʻquvchilar yoshi va ularning gerder xususiyatlarini inobatga olish zaruratining tugʻilishi.

Xulosa tariqasida shuni taʼkidlash joizki boshlangʻich sinf oʻquvchilarini harakatli oʻyilar mexanizimini taʼkomillashtirishda nafaqat oʻquvchilarning jismoniy rivojlanishi va jismoniy tayyorgarligiga, shuningdek, ularning gender xususiyatlarini hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар Стратегияси тўғрисида” ги фармони.
2. Maxmudov B.A. Boshlangʻich sinf oʻquvchilarni milly harakatli oʻyinlar vositasida estetik tarbiyalashni dididak imkoniyatlari. p.f.f.d.diss. Nukus -2018 y. 65-66 b.
3. Salimov G` boshlang`ich sinflarda jismoniy tarbiya darslarida harakatli o`yinlardan foydalanish . p.f.n. diss. O`zDJTI. Toshkent – 2008 y. 17-18 b.

РЕЗЮМЕ

Mazkur maqolada jismoniy tarbiya jarayonida harakatli oʻyinlardan foydalanish mexanizmini takomillashtirish borasida fikrlar keltirilgan boʻlib, unda boshlangʻich sinf oʻquvchilarida jismoni tarbiya darslari jarayonida oʻquvchilarni gender xususiyatlarini hisobga olish borasida maʼlumotlar berilgan.

РЕЗЮМЕ

В этой статье представлены идеи по улучшению использования мобильных игр в физическом воспитании, а также информация о гендерной идентичности учащихся начальной школы на уроках физкультуры.

SUMMARY

This article presents ideas for improving the use of mobile games in physical education, as well as information on the gender identity of elementary school students in physical education classes.

Т. Н. Қары Ниязий атындағы Ўзбекистон педагогикалық
илим-изертлеу институтының Ж. Орынбаев атындағы Қарақалпақстан филиалы

«МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ»

№ 1/1

Нөкис — 2023

Басып шығыўға жуўапкер:

А. Тилегенов

Баспаға таярлаған:

А. Тилегенов, Р. Утепов

Компьютерде таярлаған:

П. Реймбаев

Мәнзил: Нөкис қаласы, Ерназар Алакөз көшесі №54

Тел.: 224-23-00

e-mail: uzniipnkkf@umail.uz,

mugallim-pednauk@umail.uz

www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz

Журналға келген мақалаларға жуўап қайтарылмайды, журналда жарияланған мақалалардан алынған үзіндилер «Муғаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў» журналынан алынды, деп көрсетилиўи шәрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледі. Мақалада келтирилген мағлұматларға автор жуўапкер.

Оригинал-макеттен басыўға рухсат етилди 18.01.2023. Форматы 70x100^{1/8}

«Таймс» гарнитурасында офсет усылында басылды.

Шәртли б.т. 52,5 . Нашр. т. Нұсқасы _____ Буйырtpa №